

זכרון

עלוי

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

כ' תמוז תשע"ה

עלה 2

בס"ד

בגליון:

- ב אלפים מבקשים לנשק את ידיו
לדמותו של בעל ה'כתב סופר' בראשית שנות מלכותו
- ה 'התרצה בנפש חפיצה מאוד לעלות לא"י'
רבי יעקב אשר קאפף (קופ) בירושלים / מכתב אביו הדיין
בערלוי רבי יצחק קאפף
- ז בשולי הפסק דין בוועספרין משנת תק"ל
רבי יצחק ב"ר אליעזר מפאפא אבי משפחת פריינד / רבני
פאפא הראשונים / מצבת רבי ליב ראקניץ בפרשבורג
- יב בשולי המצבה בראצפערט
בעלה של מרת דבורה בת רבי נתן פייטל רייניץ אב"ד מאדע /
רבי קלונימוס שווארץ-שווארצקאפ מראצפערט וצאצאיו /
הדיין בראצפערט רבי נתנאל הכהן פריעד
- טז 'על פי כתבי יד וספרים נדירים'
מקום קבורת אַם החת"ס מרת ריזל סופר בפפד"מ ומצבתה
- יט פראג או דעברעצין
רבי ברוך בענדיט כ"ץ חתנו של רבי גדלי' גליק מבוקין

[א]

אלפים מבקשים לנשק את ידיו

לפנינו תיאור דמותו וסדר יומו של מרן ה'כתב סופר' בפרשבורג בצעירותו בראשית שנות מלכותו. מקורו הוא בכתב-עת הגרמני-יהודי החרדי "טרוע ציונ'ס וועכטער" משנת תר"ו (1846). שהוצא לאור ע"י הגאון רבי יעקב עטלינגר אב"ד אלטונה בעל "ערוך לנר" (תקנ"ח-תרל"א) ומנהל בית הספר היהודי שם ר' שמואל ענוך, לימים רב בפולדא. העיתון נוסד כתגובה על התפשטות תנועת הרפורמה (ביטאונה היה ה"אלגמיינע צייטונג דעס יודענטומס"). ביקש לחזק את היהדות הנאמנה, שלילת כל חידושים בדת, ולהוקיע את השפעת המודרניות על היהדות. לעיתון היה מוסף תורני בלה"ק "שומר ציון הנאמן" (תרגום מילולי של השם הגרמני של העיתון).

בהקדמתו כותב האלמוני שפירסם את התיאור על רבינו, שהרב החדש (הוא מכנה אותו ה"רב הראשי") עושה רושם מאד חיובי על הציבור, וגם צורתו החיצונית היא מרשימה ביותר. יתכן שהוא היה גם תלמיד בישיבה, מפני שנותן תיאור מדויק על סדר היום ודרכי הלימוד בישיבה. ניסינו לתרגם את תיאורו שנכתב בגרמנית צחה ללשון של ימינו, וכן חן לגב' חיה ב. מרקוביץ עבור עבודתה זו.

שלמה יהודה הכהן שפיצר

כבוד העורך ירשה לי הפעם להראות לקהל הקוראים את השמש שסביבה מסתובבים כל כוכבי הלכת, שאותם תיארתי בכתבות קודמות. אנו פונים עתה אמנם לאדם אחד, אך מדובר באדם העומד בראש של המון רב והינו בר-סמכא בקרב היהדות החרדית; אדם שהוא המניע של תכונות הפועלות לטובת הכלל, ואדם שראוי לשמש דוגמה לגדלות אמיתית. נעבור עתה לרב הראשי הנכבד של הקהילה [בפרשבורג] במטרה לתאר את אופיו. ולא יגערו בי אם אקדים לתיאור אופיו סקיצה קצרה של צורתו החיצונית, האופי הבהיר שהטבע הטביע על תווי פניו. השאירו לו את כובע הפרווה הגבוה ואת מעיל המשי הרחב העוטף את גופו הגדול והחסון, השאירו לו את פאותיו הארוכים המסתלסלים מטה. אל תגזלו ממנו את החן הטבעי הנסוך על מצחו ומקיף את שפתי השני שלו. את הזוהר השאול שמרו לאלה שזקוקים לו, ואילו לרבנו הוא אינו נחוץ! קורא יקר, העלה על דעתך את ההתגלמות של יופי ושל חן, הוסף עליו עוד דרגה של יופי ושל חן, ואז תהיה תמונתו של הרב הראשי הנכבד שלנו לנגד עיניך. על מעלותיו החיצוניות עוד עולה היופי של פנימיותו. כל רואיו נמשכים אליו בשל צורתו התמירה והאצילית, ואילו אלה שמכירים אותו אוהבים ומעריצים אותו בשל חכמתו הכוללת ובשל גדלותו.

כל חייו מחולקים לתקופות מסודרות, הקובעות ללימודיו את מהלכם הנכון. אלא שהתקופות מתוכננות לא רק לשעות, אלא גם לימים ושבועות, ואלה מתגלגלים להם ללא הרף כגלגליו הפנימיים של השעון. כל יום ממולא בפעילות אחרות ומתאימה לו, וכמו כן חייבים להכיל מצוות ומעשים טובים.

בתחילת השבוע, למשל, עוסק הרבי במסכתות שאותן ימסור בהרצאותיו בחדר השיעור. בימים האחרונים של השבוע מעסיקה אותו ההתכתבות עם אנשים שונים, שאלות ותשובות, וכמו כן הוא רושם את הרעיונות שאותם הגה בנוגע לפרשת השבוע וחידושויו, דהיינו חריפות, ואין עבודה אחת דוחקת את השנייה. היום מלמדים דבר אחד, למחרת דבר אחר. היום הוגה הרבי הנכבד בלימוד הגמרא, ואילו למחרת הוא מפנה את עיני הנשר שלו לענייני היהדות המגיעות אליו מכל עבר, הוא מצדיק דבר אחד, מפריך דבר אחר, מסלק כאן מכשול של עבירה, ושם הוא חושף מידות טובות לאור השמש. תלוי כיצד חכמתו החודרת של הרוח המצוינת רואה זאת לנכון. השבוע הזה מוקדש לדרשות, השבוע השני מיועד לענייני דין ומשפט, וכך זורמים להם ימיו ושנותיו (ה' יאריך את ימיו, מקושטים במצוות ורוויים בחכמה) בזרם הרחב של הזמן. עברו כבר שש שנים מאז קיבל עליו האיש הצעיר את רבנותו של אביו זצ"ל. באיזה זוהר, באיזו שלמות ובאיזו מסירות, נתון רק בענייני משרתו, והוא ממלא את תפקידו!

לו מצאו רוכלי הקרנות רק מעשה אחד שהיה מעורר חשש שכבוד הרב הינו אנוכי, תאב-בצע, נוטה לצד אחד וכו' – הו, לבטח לא היו מבזבזים אפילו רגע אחת ומודיעים זאת לכל העיתונים. אבל ברוך השם, צדקתו יוצא כשמש בגבורתה וזורחת מכל מעשיו ומכל מגמותיו. הו, כמה מועיל ומרומם נפש הוא ללמוד מתוך יומנו של איש שכזה; כמה מאושר האלבום שבו מאוגדים הסודות של איש רוח שכזה!

על אף העיסוק התמידי בעניינים רוחניים, לא סרים ממצחו התרופות הגדולות של החיים, הלא הם החדווה ושלוות הנפש. כשהרבי שקוע בעיון עמוק ברעיונותיו בתלמוד, ומישהו מבקש להיכנס אליו, נעלמים הקמטים ממצחו הגבוה, ובמקומם בא סבר פנים יפות וחיוך לעבר הנכנס, שבהם מברך אותו הרבי לשלום. בחדרו שוכח הרבי הנכבד כי הינו הראש הרוחני של קהילה גדולה. כשנכנס אליו אחד מתלמידיו או אדם אחר בבקשה כזו או אחרת הוא מקבל את פניו בטוב לב וללא כל גינוני כבוד, והוא גורם תמיד גם לזולתו לזנוח לכמה רגעים את גינוניו. ובכל זאת, ואינני יודע כיצד הוא עושה זאת: אם הוא שוב חייב להיות הרב, הוא באמת כזה. אך לא באמצעות מילים קשות או תוכחות, או חלילה באמצעות רודנות! בכלל לא. אלא יש להניח כי בתווי פניו העדינים מונח גם אופי רב של שליט, וכל פעם

שהוא רוצה להפגין את הפן הזה, הוא אכן מתגלה. ובעת שכוח השלטון הזה מוקרן מעיניו התכולות הגדולות, אזי נסוגים בחיל ורעדה אף אלה שאתם התלוצץ וצחק אך לפני רגע.

לא ניתן לתאר את הביקורים ואת הבקשות המגיעים אל רבנו הצעיר ומפריעים לסדר יומו. ביקור אחר ביקור, כל אחד רוצה לשוחח עם הרב, כולם רוצים להיראות בפניו. לעתים קרובות מאוד באים מן הניכר זרים שבפיהם שיחות חשובות ודיווחים שונים בשביל הרב, אך זמנם דוחק כי אוניית הקיטור שלהם עומדת להפליג כל רגע. ובכן, לא ניתן לדחות את האנשים האלה, והרבי חייב לקבל את פניהם ולדחות את עיסוקיו הוא. זוהי הסיבה מדוע רבנו לא מופיע בחדר השיעור בזמן הקצוב, והאספסוף חושב לו זאת לזלזול [פגיעה]. אך בשעה עשר וחצי הרב הנכבד נמצא כבר תמיד על הבמה הגבוהה, והשיעור נמשך כרגיל כשעה, אך לעתים קרובות גם למעלה מזה, עד אחרי השעה שתיים עשרה. הבחורים [בכל זאת] אינם מפסידים את הארוחות שלהם, מפני שהמארחות כבר יודעות שהבחור יוכל להגיע רק אחרי סיום השיעור. המיוחד שם [בפרשבורג] הוא, כמו בכל עיר מסחר גדולה אחרת, ששעת ארוחת הצהריים לא מוגבלת לשעה שתיים עשרה, אלא נוהגים לאחר את מועד הארוחה כרגיל עד שעה אחת, ובפרט בבתים המסודרים.

בחדר השיעור מופיע רבנו כמובן רק בתור רב, אם כי רב מסביר פנים. בחצותו את האולם הגדוש בבחורים הוא מהנהן לכל עבר עד שהוא מגיע לבמה, וגם ממנה הוא מחווה לקהל לשלום לאות "בוקר טוב". וכאן ניצב האיש, שאלפים מבקשים לנשק את ידיו, בקרב תלמידיו. עיניו סובבות לכמה שניות בחיך עדין בין ההמונים הצפופים, ואחר כך נסוגות תוך שהן מרצינות. עתה מתחיל השיעור. הקהל כולו אוזן, מבקש לשמוע את מילותיו בעלות התוכן העשיר של הרבי הנואם. הלה פותח בשיעורו בקול נמוך למדי ובהססנות מסוימת. הבחור חושב לו: רבנו כנראה לא התכוון כראוי היום. אלא אחרי כמה דקות של הרצאה הוא נוכח לדעת שטעה, לאחר שהוריד הרבי את כובע הפרווה, ורק כיפת קטיפה מעטרת את רקותיו. קולו מתגבר, על פניו ניכרת אש במקום הרצינות שהייתה עליהם עד כה, אש הנשפכת בשפע של מרץ נעוריו על כל מהותו, והבחור לא שומע אותו עוד, אלא רואה כיצד דעותיו החדשות והרעיונות שפיתח עולים כלהבות. – ואולם השקפות אלה אינן מוצגות על ידי הרב כמו שלא ניתנות לעירעור, שכן כבוד הרב הראשי איננו מנסה לכפות על העולם את תוצאות עיונו בתלמוד באמצעות סמכותו, אלא הוא מניח אותן בפני תלמידיו בענווה, ואלה מצדם רשאים לבדוק את מהותן בעצמם. וזאת הסיבה מדוע הפילפול עולה לקולות גבוהים כל כך, מפני שכאמור הבחור רשאי לשקול את העקרונות שאותם הציב הרב, ומותר לדון בהם באופן ביקורתי.

כאן יש להודות בגלוי שכבוד הרבי מצליח להשיג בנשק החד של שכלו המעמיק את מה שאחרים משיגים באמצעות סמכותם בלבד. נדיר ביותר הוא שהרבי טועה וכי בחור ינצח אותו. תלמידי חכמים המכירים את הרבי הצעיר יסלחו לי ששפתי דלה מדי לתאר את גדלותו הכבירה של האיש בתלמוד. מזלי הוא שאין צורך בדברי. די לשאול את רבני הונגריה ואת חכמי מורביה ופולין, שכולם מעריכים את גדלותו של הרב הראשי בגמרא שאין מילים על מנת לבטאה. ואיש לא מסוגל להבין כיצד אפשר להיות קשור כל כך לענייני העולם, להיות בעל השפעה כל כך גדול עליו, שכבר היום הספיק כבוד הרב הראשי שלנו לרכוש יד כל כך יסודי בתלמוד. ובאמת על הבחור יותר להתפעל מידיעותיו של הרבי שאין להן שיעור, מאשר להפריך את דבריו. ובכל זאת: ענוותנותו של כבוד הרב הראשי היא מקור הפילפול, ומפני שמותר לבחור להתפלפל אין פלא שעל כל טענה המועלית על ידי כבוד הרב הראשי הופך לנושא לפילפול.

מי שרוצה להכיר במעלותיו, באצילותו של כבוד הרב הראשי מבחינה אנושית, חייב לשמוע את שיעור הפתיחה לשיעוריו התלמודיים, שאותו הוא מוסר כל חצי שנה ושמתקיימים בנוכחותם של בחורי הישיבה בחדר השיעור. איך משרטט הרב לבחור את מגמתו בעולם הזה; איך הוא מוסר לו כללים בשביל החיים שיועילו לבחור צעיר יותר מאשר יזיקו; ואיך הוא מטיף לו מוסר שעליו ללכת בדרכי ה' באמת ובתמים, אך זאת בסתר יותר מאשר קבל עם – בכך טמונה גדולתו ורוממותו האמיתית.

'התרצה בנפש חפצה מאוד לעלות לא"י'

אחד מהעולים לארה"ק מארץ הגר עוד בימי בחרותו, בשנת תר"נ, היה רבי יעקב אשר קאפף. נולד כ"ד כסלו תרל"ד לאביו הדיין בערלוי רבי יצחק קאפף מח"ס 'לקיטת יצחק בן אברהם', 'בר ריב"א' על סוגיות הש"ס וש"א"ס.

על נסיבות עלייתו יספרו צאצאיו: "בתקופה זו סייר בקהילות אונגריה ר' טובי [ארי'] גאלדבערגער... ששימש אז כשליח הכולל. כשהגיע לערלוי היה זה מובן מאליו שהתאכסן בביתו של הגבאי [של הכולל] ר' יצחק דין העיר... כאשר הגיעה עת פרידתו סירב הנער להיפרד הימנו. 'חפץ אני לעלות לארץ הקודש', טען הנער יעקב אשר... משראה ר' טובי את אהבתו הלוהטת של אותו נער לאר"י, נטל על עצמו את הטירחה להעלות אתו את הנער לעיה"ק, ולהשגיח עליו עד היותו לאיש" (בראש ספר לקיטת יצחק בן אברהם).

לפני עלייתו לארה"ק מסר לו אביו מכתב הממוען אל רבי עקיבא יוסף שלזינגר בירושלים, המתפרסם כאן לראשונה:

בעה"א ויקרא תר"ן לפ"ק ערלוי יע"א

שלומים רבים כטל ורבבים לכבוד הוד ידיד עליון וי"נ הרב המאור הגדול בקי נפלא סיני ועו"ה צדיק ונשגב כקש"ת מה"ו עקיבא יוסף נ"י מנטורי קרתא תוב"ב.

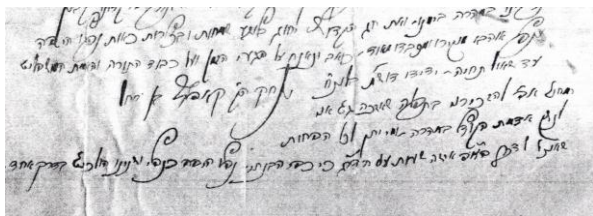
אחדש"ת של הדר"ג, באתי בתפלה קצרה עבור מוכ"ז הוא בני הב' יעקב אשר נ"י אשר למד עד עתה בישיבה, ונפשו אותה בה' בתורה וי"ש, עד שעלה למדריגה מעולה שהתרצה בנפש חפיצה מאוד לעלות לא"י. ע"כ באתי לבקש את פני כבוד תורתו, נא ונא יחוס על הנער הן בנפש והן בגוף, להשיגח עליו אם לומד בהתמדה ואצל מי לומד, ולפקחו ולבחנו כפעם בפעם מה לומד, ואם הולך בתום ויושר כיאות. וגם ימחול הדר"ג ליתן לו בעצמו יום אחד בשבוע לאכול אצל שלחנו, וגם לדבר על לב חתנו שיעשה כן, וגם אצל שאר מכיריו ומיודעיו יתאמץ נא הדר"ג שיתנו לו כל אחד יום בשבוע כנהוג פה אצל בחורים עניים, כי אין ביכלתי לספקו שם, כי עני אני ומטופל בבנים. ע"כ אקוה שהדר"ג יטפל ג"כ לעושי מצוה, ויקיים מאמרם ז"ל הזהרו בבני עניים.

ואתמול דברתי עם הה"ג המאוה"ג אב"ד נ"י [האב"ד ערלוי רבי שמעון סופר בעל 'התעוררות תשובה'] ארוכות וקצרות אודות הענין אשר כתב לי הדר"ג. ולפי ענ"ד אין ממש בדבר זה, כי אמר לי שבתו אין רצונה לילך לא"י. וגם בעצמו אינו מרוצה לגמרי, כי ירא שלא יהא להם פרנסה שם כרצונו ורצונה, ועוד אמר לי טעמים אחרים. אשר ע"כ אם הדר"ג ישמע לקולי, יפן אל מקום אחר לשדך את בנו שי', והש"י ירום קרנו ומזלו ולכל ב"ב, וירים קרן האמת לאמתו ויטע כרמו כלו זרע אמת, הגפן יתן פריו קודש הלולים, ויבנה עיר קדשנו יקבץ נדחינו במהרה בימינו, ואת חג הקדוש יחוג בשובע שמחות ובכשרות כאות נפשו היפה ונפש אוהבו מוקירו ומכבדו מאד. כואב ונאנח על פגעי הזמן ועל כבוד התורה והאמת המושפלים עד שאול תחתיה.

ידידו דוש"ת בלוני"ח

יצחק הק' קאפף בן רחל

ימחול א"פ להזכירני בתפלה שאזכה גם אני לנשק אדמת הקדש במהרה, ומי יתן לכל הפחות שאוכל לדבר פא"פ איזה שעות עם הדר"ג, כי כפי הבנתי נפשו היפה כנפשי, ושנינו הולכים בדרך אחד.

מעל"ד: לכבוד הרב
המאוה"ג ידיד עליון ונפש
כל חי מעוז ומגדל סיני
ועו"ה צדיק מפורסם
קכש"ת מ' עקיבא יוסף
שלעזינגער נ"י מנטורי
קרתא דירושלם טובב"א

סיום מכתבו של רבי יצחק קאפף

בהגיע לפרק איש מקדש נשא בירושלים את בתו של רבי אלחנן טננבוים (בנו של השו"ב רבי אברהם יצחק טננבוים תלמיד בעל ה'שמח משה' מאוהעל. שאף הוא עלה לארה"ק ומנ"כ בהר-הזיתים). לאחר שזוגתו נפטרה בדמי ימיה, נשא בזיוו"ש את מרת רבקה אשת השו"ב רבי יחזקאל הרטמן. רבי יעקב אשר ישב כל ימיו באהלה של תורה, גדול בתורה בנגלה ובנסתר. נפטר ביום כ"ו תשרי תקצ"ו בהותירו אחריו דור ישרים משני זיווגיו.

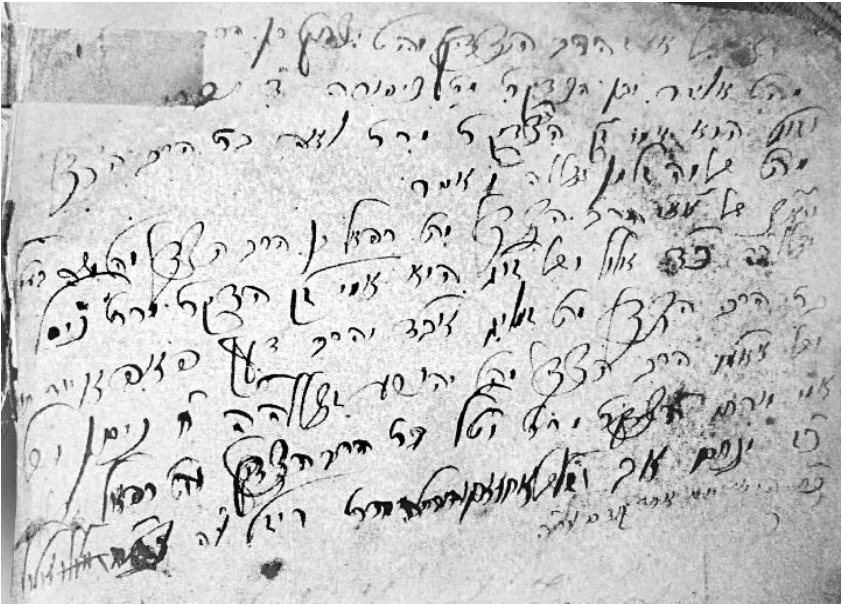
בשולי הפסק דין בוועספרין משנת תק"ל

בס"ד

א) מה שכתבתם בעלה הקודם בשם הרב דובעריש וועבער שליט"א, ע"ד זוגתו הראשונה של הג"ר יצחק ב"ר אליעזר מפאפא ז"ל, חתן הקצין הג"ר זלמן ב"ר יעקב ז"ל טשאסאר מוועספרין, "אולי היא לאה בת שלמה". הנני להבהיר שאכן כן היא בברירות. כי על מצבתה של מרת לאה ע"ה בפאפא נחרת "בת הר"ר זלמן", "ביום ו' אייר א"ך בספירה... ש' תקכ"ז".

וזה נוסח מצבתה: על אלה / עיני מים נגרו על / העדר ממני עטרה / ביום ו' אייר א"ך בספירה / כבה אורה ונטמן הדרה / בדרכי ה' הלכה כי תמימה / היתה וישרה, רעבים שבעו / מלחמה ערום כסה בגדה, ידה / ה' פתוחה לעניים מתאמצת / ה' ב"כ [=בכל כוחה] לסועדם ולתומכם, היא / א"ח הצנועה מ' לאה בת הר"ר / זלמן ש' תקכ"ז ל' תנצב"ה. [נעתק מקו' "סדר מגילת יוחסין" משפחת לעווי קנאבלאך, תשע"ד, עמ' עו, נערך ע"י הרב דובעריש וועבער].

ב) כמו"כ ברשימת יארצייטן בכת"י הג"ר משה ארי' פריינד ז"ל רה"ק דקהלת סיגוט, בן הגאון הצדיק רבי יהושע זצ"ל מקראלי, כותב: אמי זק' הצדיקת מרת לאה בת הרב הצדיק מהו' שלמה זלמן זצללה"ה ו' אייר. [צילום הכת"י על המשניות, בס' זכרנו לחיים (פרקי זכרונות ר' חיים צבי יאקאבאוויטש ז"ל), פרק א, עמוד יב].

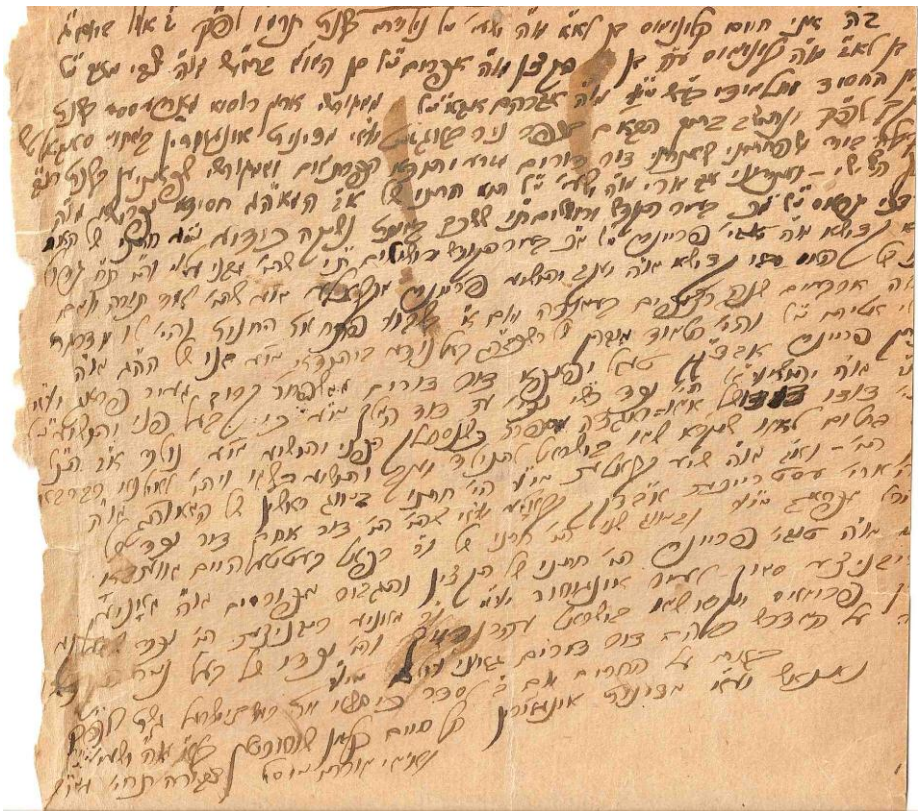

רישום היאהרציטון ע"י רבי משה ארלי' פריינד מסיגעט

ג) בס' גדולת יהושע (ח"א עמ' כ) ובהגדת עטרת יהושע (צדיק מה פעל אות י) מובא שהג"ר יהושע פריינד מקראלי הי' יתום מאמו בקטנותו וינק פעם אחת מנכרית, והישמח משה התבטא "אלמלא הי' ר' יושע יונק אצל ערלית הייתי אני והרבי מלובלין בושים ממנו" עיי"ש [וראה בזכרנו לחיים שם עמ' י]. וזה מתאים מאוד למה שנרשם על מצבת הג"ר יהושע מקראלי, שנפטר שנת תר"ח בן פ"א שנה [ראה צילום מצבתו בזכרנו לחיים שם עמוד יז], ונמצא שאמו נפטרה סמוך ללידתו.

ד) מה שכתבתם שהגזימו וחרתו על מצבה החדשה של הג"ר יצחק קרוב זצ"ל בפאפא תואר "הגה"ק", עליו ועל אביו ועל חמיו. - יש מקום לדונם לכף זכות, דכנראה כתבו כן עפ"י רשימת משניות הג"ר משה ארלי' הנ"ל, שכותב: "אא"ז הרב הצדיק מהו' יצחק בן הרב הצדיק מהו' אליעזר כו', הצדיקת מרת לאה בת הרב הצדיק מהו' שלמה זלמן".

איברא ר' משה ארלי' מתאר שם כל זקיניו בתואר 'הרב הצדיק', ובאמת בימים ההם מצינו התואר "צדיק" על הרבה מצבות של בעלי בתים חשובים רמי המעלה. ובמדה שאדם מודד מודדין לו, ועל מצבת בנו הגה"ק מנאסויד זצ"ל בסאטמאר נחרט 'בן הרב הפרנס הנגיד הצדיק מו"ה משה ארלי' זצ"ל.

כתב יוחסין שרשם רבי חיים קלונימוס שווארץ מנאנאש (בפטר ט"ז אייר תש"ה)

ה) בנוגע מה שכתבו שהג"ר יצחק ה' אב"ד פאפא, גם בזה יש לדונם לכף זכות, שכן ה' להם מסורה במשפחה, כמו שכתבו בס' גדולת יהושע (שם), ובהקדמת ס' עד בשחק, ובס' וידבר משה ועוד.

[ויש להעיר ש"מסורה" זו שהג"ר יצחק קרוב ה' אב"ד פאפא, כבר מוזכר כמה פעמים בכתבי יד של הג"ר חיים קלונימוס שווארץ ה"ד. ובספרו עד בשחק בהקדמת חתן המחבר (עמ' כט) מעתיק מכתב ידו 'הרה"ג מו"ה יצחק פריינד זצ"ל האבדק"ק טעלז ופאפא' אך בכתביו איכא כמה עיקולי ופשוטי, וראה מה שכתב בזה ידידי הרב דובעריש וועבער ה"ו בקו' שושלת אבות (בסו"ס קול תודה, ענף ב, אות לב-ג) ואכמ"ל].

ו) מע"כ כותב: "לפי מסורת משפחתית כיהן רבי איצק כרבה הראשון של פאפא, מהמסמכים דלהלן לא נראה כן כמובן"...

ברור שלא הי' רבה הראשון של פאפא, וגם לא שימש באותה זמן - בשנת תק"ל - ברבנות פאפא, שהרי הג"ר פנחס זעליג זצ"ל 'אב"ד פאפא' נבחר להיות השליש בדין תורה זה. אבל לא שמעתי מסורה זו שהי' דייקא "רבה הראשון" מפאפא, ומהמסמכים שהעתקתם אין הדברים מוכיחים שהג"ר יצחק לא שימש כלל ברבנות פאפא, כגון לאחר פטירת הג"ר פנחס זעליג שנפטר י' אב תקל"ב, או לאחר אחריו. שהרי בשנת תק"ל עדיין הי' אברך צעיר לימים, ואולי לימים נבחר לרב.

ז) שמעתי זה מכבר מידידי הרב וועבער הנ"ל, שברור אצלו שהג"ר יצחק קרוב לא שימש ברבנות פאפא, כיון שלא נמצא שמו בפנקס הקהלה. וכן כתב בקו' מגילת יוחסין הנ"ל. אך לא ביררתי הדבר עד הסוף, שהרי אפשר ששימש ברבנות לזמן קצר, ועכ"פ יתכן שהי' ראב"ד דומ"ץ או רב דאיזה חברה בפאפא או בהגלילות - אבל אם יתברר שאין הדבר כן, יתכן שהחליפו בין גברא לגברא, שהרי אשתו של רבי יהושע מקראלי בזו"ש היתה נכדת הג"ר פנחס זעליג זצ"ל אב"ד פאפא [ראה ב'זכרנו לחיים' שם עמוד ג-ד, ובכת"י הנ"ל], החתום על הפסק דין הלז שנדפס בעלה 1.

ויש להעיר שגם בכת"י ר' משה ארי' פריינד הנ"ל לא מוזכר שזקיננו הג"ר יצחק הי' אב"ד פאפא, משא"כ את זקיננו הג"ר פנחס זעליג הנ"ל מתאר 'הרב הצדיק מהו' זעליג אב"ד והרב דק"ק פאפא'. [ובאמת מטעם זה לא מתואר בס' זכרנו לחיים בתור אב"ד פאפא, רק בתור "רב בפאפא", כי כן הי' מסורה במשפחה שהי' רב, וכלל זה נקוט בידינו שאין להפריך מסורת זקנים בלי ראיה, ומאידך גיסא סמכנו ע"ד הרב וועבער שלא נמצא שמו בין הרבנים].

ח) ברור שהג"ר יצחק (ב"ר אליעזר) קרוב זצ"ל מפאפא הי' תלמיד חכם חשוב, וכן יוצא מחתימת בנו הג"ר יהושע פריינד מקראלי "הק' יהושע בן מוהר"ר יצחק זצ"ל פריינד" [ראה צילום בס' זכרנו לחיים פרק א עמ' ד]. וכן נחרת על מצבת זוגתו מרת לאה "א"ח [=אשת חבר], ועל מצבת בנו הג"ר יהושע מקראלי "בן הרב מוהר"ר איצק זצלה"ה" וכפי הידוע בשנים ההם השתמשו בתואר "מוה"ר" על ת"ח מופלג.

וכעת אני רואה שכן יוצא נמי מדיוק בשינוי התוארים הנמצאים לרוב במסמכים שהעתקתם, כדלהלן:

בצוואת המנוח הר"ר זלמן, אות ג - לחתני ר' ראובן [אף שהי' ת"ח, ושימש אח"ז ברבנות וועספרין וזשאמבעק]. שם אות ד - מיט חתני מהור"ר יצחק ווירדי איך אויז מאכן בבואי לפאפא אי"ה, וויא איך חתני ר' ראובן קיין עוולה טוהן זא וויל איך

חתני מהו"ר איצק אויך קיין עוולה טוהן. שם אות ה - בני ר' זעקל. שם אות ז -
לחתני מה"ר איצק ולחתני הר"ר ראובן... בני ר' זעקל.

וראה עוד שינוי התוארים בקבלת שטרי ברורין, ...כהר"ר זלמן במהו'
יעקב מוועסברון, ה"ה אלמנת המנוח הנ"ל האשה מרת פיגלא בת הר"ר שמעון,
בחרנו לנו שלשה דיינים, דהיינו אלמנה הנ"ל וחתנו הרבני מו"ה יצחק בהר"ר
אליעזר מק' פאפא וחתנה הרבני מה"ו ראובן במו"ה ארי' ליב בחרו להם... וה"ה
הקצין המרומם כהר"ר זעקיל בהמנוח הר"ר הנ"ל.

וכן נמצא במעשה בית דין, המנוח ר' זלמן במו"ה יעקב מוועסברין. היורשים זינד
אלמנתו פיגלא במו' שמעון, ובנו זעקל בהמנוח, וגיסו הרבני מהו' יצחק ב"ה
אליעזר מק' פאפא דעזן ערשטע פרוי בתו של המנוח וואר, וגיסו מהו"ר ראובן בן
מוה"ר ארי' ליב...

שם אות ו - גיסו מהו"ר יצחק בהר"א. שם אות ז - הרבני מהו"ר ראובן. ושם אות
ח - והחלוקה תהי' עפ"י ר' זעקל וגיסו מה' איצק ומה' ראובן.

[סמוכין לדבר, במעשה ב"ד מתואר אביו של הג"ר ראובן "מוה"ר ארי' ליב" ומשמע
שהי' מופלג בתורה, כן יוצא מחתימת בנו "בלא"א הרב המופלג מו"ה ליב ראקניץ
ז"ל".]

ט) מתוך מסמכים אלו, קרוב ליישב התעלומה למה נקרא הג"ר יהושע מקראלי רק
בשם יהושע, ולא "יעקב יהושע" כשמו המלא של הפני יהושע שעל שמו נקרא
כמקובל במשפחה [עי' הקדמת שו"ת מאור יהושע, וראה בס' זכרנו לחיים פרק א
הערה 1 מש"כ בזה]. ואולי כשנולד הי' עדיין אבי זקיננו ר' יעקב אביו של ר' זלמן
טשאסאר בין החיים. ולא רחוק הדבר, שהרי ר' זלמן נפטר בימי עלומיו, ועדיין
הניח אחריו יתומים בבית, ויתכן שאביו האריך ימים יותר ממנו.

[באופן אחר שמעתי מר' יעקב יושע פליישמאן הי"ו, שהאדמו"ר מסאטמאר בעל
ברך משה זצ"ל אמר לאביו, שלכן לא נקרא הג"ר יהושע מקראלי 'יעקב יהושע'
משום שהי' לו אח בשם יעקב. ולא ידע אם אמר כן מסברא או מפי השמועה, ואם
קבלה היא נקבל. גם זה מתאים למה שיוצא מפי כתב הצוואה שם אבי זקיננו הי' ר'
יעקב, ויתכן שעל שמו נקרא אחיו של רבי יהושע, וכשנולד רבי יהושע החליטו
לקרוא שמו ע"ש דודו בעל פני יהושע (שנפטר איזה שנים מקודם), ועל כן נקרא
'יהושע' לחוד].

מנחם מאיר יאקאבאוויטש - ברוקלין

*

[יא]

אודות הרבנים הראשונים בפאפא – מה שלי ידוע: 'בראנדרוס יצחק' שנזכר כרב במפקד משנת תק"ה (אולי בער ב"ר יצחק או אולי להיפך). לאחר מכן אנו ניזונים ממש"כ רבי משה יהודה כ"ץ בעל 'ויגד משה' (נדפס בראש הספר שמלות בנימין מהדורת ברוקלין), עפ"י פנקס הקהלה בפאפא: "הראשון ה' הרב ר' זעליג... חת"י בפנקס הקהל משנת תקי"ט... ונפטר בשנת תקל"ב בעשב"ק ח' אב... ובשנת תקל"ג בין דבחה לעצרתא נבחר הרב ר' אפרים מברודא... ונפטר בשנת תקמ"ב ביום שב"ק לאחר מנחה ב' אב... הבחירה [של הרב השלישי] הג"מ בנימין זאב [ראפפורט] היה ביום א' ד' ניסן [תקמ"ג]... וחיים ל"ש ביום ו' עש"ק ט' ניסן תקצ"ז".

בכמה ספרים צוטטו דברי רבי חיים קלונימוס שווארץ שמתאר כאמור את רבי יצחק ב"ר אליעזר כ"אב"ד טעלז ופאפא. בכת"י אחד ממנו משנת תש"ג שצילומי תח"י אני קורא "אבדק"ק טעבל ופאפא דור דורים ממשפחת קרוב מעיר פראג". והוא כנראה הישוב אדאס-טעוויל או נאדי-טעוויל הסמוכים לפאפא. ולפי"ז אולי שימש כרב או מורה הוראה בגלילות פאפא.

בקשר לרבי ליב ראקניץ הנ"ל - נכדו רבי אברהם שמואל ליב ב"ר ראובן ראקניץ אב"ד אורמין יתארהו (בכת"י): 'ה"ה הרב הגדול מו"ה ארי' ליב ראקניץ זצלה"ה אשר מנוחתו כבוד בק"ק פ"ב יע"א'. על מצבתו בבית החיים הישן נחרט: "פה צפון חכם / ונבון דברי חכם / כדרבן לא ימוש תורת ה' / מפייה יומם ולילה ידרשהו / למעלה ולמטה ... הלך(?) / לישיבה של מעלה העלהו / כל חברים אחים ורעים / לשמועותיו היו שומעים / תורתך תשמור עליך / והקיצותי היא תשיחך / במנוחה נכונה תנוח בקברך / ה"ה התורני מהור"ר ליב ראקניץ / ז"ל נפטר ונקבר יום ה' ט"ז / טבת תקי"ג לפ"ק" (מהעתקת הרב מיכאל שאי, לפני חורבן בית החיים).

בשולי המצבה בראצפערט

בקשר למה שהתלבטו בעלה 1 אודות זהות בעלה של מרת דבורה בת רבי נתן פייטל רייניץ אב"ד ה' מאדע, שנפטרה בשנת תרל"ג ומנו"כ בראצפערט. והמסקנא שם היתה שזה היה רבי נתנאל הכהן פריעד הדיין בראצפערט (וזה טעות, היא היתה חמותו וכמבואר להלן), ובזיווג שני היה חתנו של רבי קלונימוס קלמן שווארצקאפ. ניסיתי לסדר דבר דבור על אופנו, עפ"י נוסחאות המצבות ומתעודות המאטריקאל ורשימות המשפחה שהשתמשתי בהן בעת שעבדתי על יחוס משפחת פרנקל. ותנו לחכמים ויחכמו עוד.

בעיר ראצפערט התגורר איש חסיד נעלה הרב ר' קלונימוס שווארץ - שווארצקאפף, מגזע צדיקים - נכדו של החסיד המקודש בפי כל הרה"צ רבי מנחם מענדל הענדלס מאשוואר. רבי קלונימוס נולד בשנת תקע"ז לערך, לאביו רבי יעקב אברהם ולאמו מרת גנענדיל. [ב'זוהר חי' (קומרנא) נזכר ברשימת מעות קדימה בראצפערט: הרב ר' קלמן שווארצקאפ בן גינענדל].

ייתכן שאביו הוא הנזכר במפקד המסים משנת תקפ"ח "אב' שווארצקפ" בראצפערט. [ב'מוסדות תבל' (תק"פ) בדמי קדימה בראצפערט: ר' אברהם

יעקב ש"ק. ומה שנמצא במפקד התושבים תר"ח בסענטגרוט (מחוז זאלא): אברהם שווארצקאפ יליד פעטערוואר בן נ"ה שנה, עם זוגתו סאלי לבית פולאק ילידת סענט גרוט בת ל"ב שנה, וילדיהם שנולדו שם (קאטי בת ח' שנה, רגינה ו' שנה, לוטי שנתיים, בעטי בת שנה). אינו מסתבר שהם זהים, ושרבי קלמן נולד מזיו"ר].

זו' של רבי קלמן בזו"ר היתה מרת מרים לאה לבית גראס [בשנת תר"ה עדיין בין החיים], ובזו"ש [כבר בשנת תר"ד] נשא את מרת דבורה בתה של הגה"ק רבי נתן פייטל רייניץ ממאד. [במאטריקאל ראצפערט נרשם פטירת מרת "דבורה רייניטץ" (בלי שם הבעל), בת מ"ב שנה].

רבי קלונימוס זכה להקים דור ישרים מבורך משני זיווגיו, והשתדך עם גדולי אדמורי"י אונגארן, נפטר כ"ד חשון תרנ"א ומנ"כ בראצפערט. על מצבתו נחרט [צילום המצבה נמסר ע"י הרב דובעריש וועבער]: פ"ג / זקן וקנה חכמה / חד מן

קשישאי אשר הי' / תפארת לעיר
 מושבם / הרבני החסיד מהו' /
 קלונימוס / בן מהו' יעקב אברהם
 / נפטר בש"ט בן פ"ד' שנים /
 ביום כ"ד חשון תרנ"א לפ"ק /
 תנצבה. [במאטריקאל הפטירות
 ציון שהיה בן פ' שנה].

ואלו שמות צאצאיו:

בנו (מזיוור"ר): הרה"צ רבי אברהם
 שווארץ – חתן הרה"ק רבי צבי
 הירש מליסקא ז"ע בעל האך
 פרי תבואה. [היו לו בנים כבר
 בשנת תר"ב]. נפטר כ"ו טבת
 תרע"ב ומנו"כ בליסקא. על
 מצבתו נחרט בין השאר: "בן
 הרב החור"ב מו"ה קלונימוס ז"ל
 נכד הרה"ק מו"ה מענדל הענדלס
 זללה"ה". [מנוסח זה חשבו
 שתואר "נכד" קאי על ר' אברהם,
 ולכן רבים כתבו שרבי קלמן היה

בנו של רבי מענדל. ולפי הנכון 'נכד' הכוונה על ר' קלמן].

בנו (מזיוור"ר) הרה"ח רבי מנחם מענדל שווארץ מנאנאש – נולד בשנת תר"ד לערך,
 ונפטר י"ב טבת תרס"ה ומנו"כ בנאנאש. חתן רבי שלמה שפיטצער מנאנאש. ב'זוהר
 חי' (קומרנא, תרמ"א) נזכר ברשימת מעות קדימה בנאנאש: ר' מענדל שווארצקאפף
 בן מרים לאה.

בתו (מזיוור"ר) הענדיל – במאטריקאל הלידות של ראצפערט: הענדיל בת קלמן
 שווארצקפ ומארי נולדה ג' ניסן תר"ה.

בתו (מזוור"ש) מרת בריינדל – נולדה בשנת תר"ג לערך, ונפטרה י"ד אד"א תרל"ח
 בגיל כ"ה. אשת (בזוור"ר) החסיד רבי מאיר פרענקל מב"ח בן הרה"ק רבי שמואל
 מדאראג בעל האמרי שפר. בזיוור"ש נשא את מרת רייזל בת הרה"צ רבי יואל זוסמאן
 ענגעל מנאנאש.

בנו (מזור"ש) הרה"ח רבי **צבי אליהו שווארץ** – רישום לידתו במאטריקאל ראצפערט: אליאש בן קלמן שווארקאפ ודבורה רייניץ ט' חשון תרט"ו. נפטר ליל שמיני עצרת תרפ"ד ומנו"כ בראצפערט.

בנו (מזור"ש) הרה"ח רבי **יחיאל שווארץ** - במאטריקאל ראצפערט נמצא רישום נישואיו: מיהאי בן קלמן שווארץ ודבורה רייניץ, ביום ז' אלול תרמ"ב, עם יולעשקה בת פנקס קאטץ (כ"ץ?) ומארי פריעד. היגר לארה"ב. "ידידי ה"ה הרבני הנגיד המפורסם לשבח" נזכר במכתב רבי אליעזר צבי מקאמארנא ז"ע.

בתו (מזור"ש) **מרים לאה** – נולדה בשנת תרכ"ד לערך (כנראה נקראה על שם זוגתו הראשונה).

בנו (מזור"ש) רבי **נתן פייטל** – רישום נישואיו נמצא במאטריקאל האידו-נאנאש: נאטאן/פאביאן יליד ראצפערט תרכ"ו (866) בן קלמן שווארץ ודבורה רייניץ, ביום ז' טבת תרנ"ג, עם מרים ילידת נאנאש ז' אד"א תר"ל בת נפתלי יעקב קליין וחנה לבית גליקליך.

בתו (מזור"ש) מרת **חיה** - אשת רבי **נתנאל הכהן פריעד** דיין בראצפערט [ראה עליו בעלה 1]. את רישום נישואיהם מצאנו במאטריקאל ראצפערט: סאמי בן שאלאמון פריעד וליזי לבית ניוואוינער, יליד 820 (תר"כ), ביום י"ט שבט תרמ"ג, עם האני בת קלמן שווארץ ווארון (וארוניקה?) לבית רייניץ. – בנו ממלא מקומו הדיין רבי קלמן פריעד נולד בראצפערט י"ח אלול תרנ"א [אמו לבית שווארקאפ. אחותו פאני (בשמה הלועזי) נולדה ל' תשרי תרנ"ד].

בתו (מזיו"ש) מרת **גנענדל** - אשת רבי **משה ישעיה שווארץ** מעטשעד בזיווגו השני [ראה עליו וצאצאיו בספר 'ויתילדו על משפחותם' (פרידמאן) ועוד].

בעיר ראצפערט גרו עוד שני בנים של רבי יעקב אברהם. הא' רבי **אליהו** (נולד בשנת תקס"ג, נפטר ל' אב תרי"ג), והשני רבי **יצחק אייזיק** (נפטר ביום ז' כסלו).

יואל שווארץ – ברוקלין

*

לאחר שראיתי את מאמרו הנ"ל של הרב יואל שווארץ, אשר בו הוכיח שמרת **דבורה** בת זקיני רבי **נתן פייטל רייניץ** אב"ד ה' מאדע, היתה אשת רבי **קלונימוס שווארץ-שווארקאפ**. והוסיף את רשימת צאצאיהם. אין מדרש בלי חידוש, וניתוסף אצלי כמה פרטים בקשר לצאצאים הנ"ל, ואלו הן:

א. בתם מרת **בריינדל** אשת רבי מאיר פרענקל מב"ח - נולדה י"ב אייר תרי"ג.
[לפי"ז תאריך נישואי הוריה הוא לא יאחר משנת תרי"ב]. זוגתו בזיו"ש של רבי מאיר, מרת ריזל, נפטרה י"ז כסלו תרצ"א ומנו"כ בראצפערט.

ב. בנם רבי **צבי אליהו שווארץ** – נשא בבאקאני ביום י"ט אב תרל"ג את זו' מרת רייזל ילידת באקאני, בת איגנאץ גליק ולאח ציטרון.

ג. בנם רבי **יחיאל שווארץ** – זוגתו ילידת מאדע. תאריך נישואיהם ביום ט"ו אלול תרמ"ב.

ד. בתם **מרים לאה** – ילידת ראצפערט כ"ו ניסן תרכ"ד.

ה. בנם רבי **נתן פייטל שווארץ** – יליד ראצפערט י"ז טבת תרכ"ו. זוגתו מרת מרים נפטרה סמוך לנישואיהם ביום ז' תמוז תרנ"ד.

ו. בתם הרבנית **חיה** אשת הדיין בראצפערט רבי נתנאל הכהן פריעד – ילידת תרכ"ה לערך.

לייבל רייניץ – ירושלים

*

בשו"ת מהר"ם ברודא (מהדורת צילום, ברוקלין) ברשימת דמי קדימה: "כפר טאהש [קאנאדה]... ר' נתנאל מאיר הערשקאוויטש נ"י לע"נ נתנאל בן ליבא ע"ה דומ"ץ דקהל ראצפערט". כך נודענו גם את שם אמו של הדיין רבי נתנאל פריעד.

שלמה נפתלי הכהן פריעד – ירושלים

*

ר' נתנאל הכהן פריעד דומ"ץ ראצפערד מוזכר לטובה ע"י הרב מגאלנטא זצ"ל, בהסכמה לליקוטי שושנים [ספר האשל] של מחותנו ר' אברהם ליפשיץ ("הרב הגאון הגדול מו"ה נתנאל זצלה"ה). וכן מוזכר שם לטובה בהסכמת האב"ד ראצפערד ר' שאול ראזענבערג ("הרב הגה"צ... שהי' דומ"ץ דפה קהלתינו"). - אגב ר' נתן פייטל רייניץ היה תלמיד הברוך טעם זצ"ל, והדב"ח ז"ל אמר שמכירו מלייפניק. ובעלי זכרון ראיתי שכתבת שהיה תלמיד החת"ס?

הק' שמעון אופמאן - מלבורן

*

בשולי הדברים:

כוונתי היתה שרבי נתן פייטל רייניץ היה גם תלמיד החת"ס, אף שבתשובות חת"ס אינו מזכירו כתלמידו. והוא עפ"י מש"כ בקונטרסו 'דברי רנ"ף': "אמ"ו הגה"ג מהרמ"ס זצ"ל בספרו ח"ס... ועוד.

אגב, שם אמו של רבי נתן פייטל רייניץ היא מרת דבערל, וכפי שנחרט על מצבתו. המעיין בספרי שמות גיטין יראה שדבערל היא בדרך כלל כינוי מהשם דבורה. נראה שגם כאן כן הוא לכאורה, שהרי כאמור קרא גם לבתו בשם דבורה. שם אביו כפי המקובל במשפחה היה רבי אברהם. וכן עולה מהמסמכים הרשמיים בעיר רייניץ (העירני לזה הרב לייבל רייניץ), שם רשום אחד מבני הקהלה בשם 'אברהם רייך' יליד תקנ"ג לערך (נפטר שם כ' חשוון תקצ"ג), שנשא שם בשנת תקנ"ד (794) את דבורה (ורוניקה). ולהם נולד בן בשם פיליפ בשנת תקנ"ז (797), כנראה הוא רבי נתן פייטל דנן.

מצבת רבי נתן פייטל רייניץ
אב"ד העדילא-מאדע

'על פי כתבי יד וספרים נדירים'

בקונטרס 'אמה של מלכות' שיצא לאור בשנת תשע"ג 'לקראת התחדשות קברה של הצדקנית ריזל ע"ה אמה של מרן החתם סופר" בפפד"מ, אנו קוראים בין השאר: "ניסוח המצבה ומחקרי ההיסטוריה נעשו הכל על"י מכון הוצאת ספרים... ועל ידי העומד בראשה הרה"ג... הרב... העתיק על פי כתבי יד וספרים נדירים אותו נוסחא שהיה חקוק על המצבה המקורית שנאבד משך השנים".

לא זכיתי להבין איזה 'כתבי יד וספרים נדירים' היו זקוקים (ואיה הם) בכדי להעתיק את נוסח המצבה. כל המצוי קצת בעיני בית החיים בפפד"מ יודע שהעתק מנוסחאות המצבות נדפסו בשנת תרס"א בספר 'אבני זכרון', ושם כמובן נמצא גם נוסח מצבת מרת ריזל. נוסח זה גם נחקק על השלט שהועמד בשנים המאוחרות יותר, ושעמדה עד ל'התחדשות קברה'.

מה שלא הוזכר בקונטרס הנ"ל שקברה "היה ממוקם בשטח אדמה מוגבה מעט בבית הקברות", ורבי זאב לאנג חבר הח"ק לפני השואה, בעת ביקורו לאחר השואה במקום, "זיהה את מקום הקבר, וכיום עומד שם שלט עם העתק הנוסח שהופיע על גבי המצבה שלה".

5097-1822 תקפ"ב-780

פ"ט הא"ח הזקנה מרת ריזלא א"ד הו"ה התורני כ"ה שמואל סופר ז"ל בת ה"ה התורני כ"ה אלחנן חו"ן ז"ל נפט' יום א' טו"ב אדר תקפ"ב לפ"ק על החרים - אשא בכי ונדי ועל נאות מדברו קינה על פטירת א"ה אשרי ו ילדחה שלא ביישה את זקנתה הנצביה.

מימין לשמאל: נוסח המצבה באבני זכרון; השלט שעמד בשנים האחרונות על קברה; המצבה המחודשת

ראה על כך במאמר המקיף על בית החיים בפפד"מ שנדפס ב'ירושתנו' ספר שני. וראה שם תמונה מעת ביקורו של רבי זאב בבית החיים מול מקום קבורת מרת ריזל, כשאין עדיין שום ציון על קברה, כמו שאין שום זכר לקברים בכל סביבתה. כך שניתן לומר שציון קברה כהיום אינו בהכרח שהוא המקום המדויק ממש.

הרב זאב לאנג ליד קברה של מרת ריזל סופר בפפד"מ
נמסר ע"י הרב בנימין שלמה המבורגר

[יח]

פראג או דעברעצין

בין תלמידי החשובים של מרן החת"ס נמנה רבי גדלי' גליק מבוקין. בתולדותיו שבראש ספרו 'חיי עולם' מהדורת ברוקלין תשמ"ב, מונה את צאצאיו, וביניהם: "בתו הרבנית הצדיקת מרת פרומט ע"ה, היתה אשת הרב הגאון החסיד מו"ה בענדיט כ"ץ ז"ל דומ"ץ דק"ק פראג יצ"ו". [ועפ"ז העתקתי גם בערך רבי גדלי', בספרי 'החת"ס ותלמידיו']. אמנם מתברר שטעות הוא ותרי בענדיט איכא בשוקא.

בצילומי מצבות בוקין מצאתי את מצבת מרת פרומט הנ"ל שנפטרה ז' כסלו תרס"ב, ועליה צוין בין השאר: "אשת החסיד מו"ה ברוך בענדיט הכהן ז"ל", לא 'הרב' ולא 'הגאון', אלא בתואר הנעלה 'החסיד'.

איתרע לידי לעיין בספר 'כתבים נבחרים' שנדפס בניו-יורק תרע"ז, והתברר שהמחבר רבי ישראל יצחק כ"ץ הוא בנם (מבלי שצוין שם שהוא נכד רבי גדלי' גליק). בתולדות המחבר שם בסוה"ס (נכתב ע"י בתו עמה אייזניץ): נרשם בין השאר: שנולד בדעברעצין בשנת תר"ז לאביו ר' בענדיט, שהיה ידוע בסביבתו במעשיו הטובים ובידיעותיו התלמודיות. לאחר הבר-מצוה למד בסיקסא אצל האב"ד רבי שמואל עהרנפלד, ובחוסט אצל האב"ד רבי משה שיק [רשמי שמו ברשימת תלמידי המהר"ם שיק שבספר דרכי משה החדש (מהדורת ירושלים תשע"ב), ולא הרגשתי אז מי היה זקיננו]. לאחר למדו שם שלש שנים נפטר עליו אביו וחזר לביתו. בשנת תרל"ו כנראה

[במקור רשום 867, וזה כמובן טעות. כנראה צ"ל 876] נשא את זוגתו לבית קליי(!). בשנת תרמ"ה הגיעו לארה"ב, והתגורר ביאנקערס נ"י. נפטר בשנת תרע"ה. - בראש הספר מתואר דמות המחבר: "האדם הגדול בענקים... בקי גדול בתנ"ך... מדקדק מצוין... מדי שבת בשבתו היה לומד ברבים חומש ורש"י או עין יעקב, רבים שתו ממעין תורתו... ולקח חלק גדול בכל מוסדות הצדקה והחסד ועניני העיר...".

עכ"פ למדים אנו שאביו רבי ברוך בענדיט התגורר בדעברעצין, היה ת"ח מופלג ונפטר לפני שנת תרל"ו. שם צוין גם שהשאיר אחריו ז' ילדים (ג' בנים וד' בנות). [מן הענין לציין שבספר הנ"ל נדפס נוסח מצבת מרת פרומט כ"ץ, והיא לגמרי שונה מהנוסח שעל המצבה. כנראה שזה נוסח שכתב בנה, ולמעשה לא השתמשו בזה].

יש לנו ידיעה על בן נוסף של רבי בענדיט, רבי יעקב כ"ץ שנפטר א' כסלו תרפ"ב ומנו"כ בקליינוורדיין. זוגתו מרת חנה בת רבי נפתלי הכהן בעק (נפטר ביום כ"ב תשרי ומנו"כ בהר-הזיתים ירושלים).

כן מצאנו בת אחת של רבי ברוך בענדיט. מרת מרים ליבא שנפטרה בשנת תרפ"ג ומנו"כ בוואשרוש-נאמען. בעלה רבי יוסף גרינפלד, בנו של רבי שלום גרינפלד אבי רבי אהרן גרינפלד אב"ד ויטקא. נזכר לשבח בספר חיי עולם הנ"ל במהדורה הראשונה (מיהאלפאלווא תרנ"ט): "התורני החסיד מהו' יוסף גרינפעלד נ"י בנאמעני נכד בעהמ"ח ז"ל" עם "בנו הרבני מהו' בענדיט במאדיאראש [חתן רבי אברהם ברגפלד שנתמנה לאב"ד דעברעצין], בנו מהו' חיים ביאקא, בנו מהו' שלום בנאמעני, חתנו מהו' ישעי' פריעד בדיולאהאז, חתנו מהו' אפרים גייסט במאדיאראש". רבי יוסף נפטר ערב סוכות תר"ע ומנו"כ בוואשרוש-נאמען.

מאיך הדיין בפראג רבי ברוך בענדיט כ"ץ חי בתקופה יותר מאוחרת. מצאתי את חתימתו על תעודה בפראג (בכת"י) משנת תרס"ט יחד עם האב"ד רבי נחום עהרנפלד והדיין רבי זלמן קנפפלמכר. תשובות אליו בשו"ת מהרי"ץ (דושינסקי) ח"א סי' קא: "דומ"ץ בעיר המ' [לוכה] פראג", ובשו"ת פני מבין חאו"ח סי' מב: "דומ"ץ בק"ק פראג". אולי זהה עם "הרב המופלא... דומ"ץ בק"ק אונג' בראד", שתשובה אליו שם בחי"ד סי' מב, "כי רה"ק דשם העמיד נשים פנויות לשורר ביום הולדת המלך יר"ה בעזרת נשים, ומע"כ וגיסו הרה"ג אסרו איסור...".

*

לצאצאי רבי גדלי' גליק המנויים בתולדותיו בספר חיי עולם הנ"ל [ומשם כאמור בספרי החת"ס ותלמידיו], יש להוסיף את בנו רבי ישראל יצחק גליק "בן הרבני המופלא מהו' גדלי' נ"י... בן ל"ג שנים... ושבק לן חיים וימת על פני ... ואבותיו ביום כ"ה ... תרט"ז ומנו"כ בבוקין. [רבי ישראל יצחק כ"ץ הנ"ל שנוולד בשנת תרי"ז, כנראה נקרא על שם דודו זה]. אלמנתו "אשה החשובה מ' מרים ליבא אשת הצדיק מו"ה ישראל יצחק ... נ' ה' אב תרנ"ד(?) ושם מנו"כ.

נערך ע"י הרב מ.א.ז. קינסטליכער

תגובות ורשומות יתקבלו ברצון